

- ⁸⁵ Вилучення церковних цінностей // Вісті Білоцерківщини. – 1922. – 26 квітня.
⁸⁶ Пролетарская правда. – 1922. – 2, 4, 8, 16 апреля.
⁸⁷ Залишки старої культури // Культура і побут. – 1927. – 3 липня.
⁸⁸ Осуви загрожують Лаврському заповідникові // Пролетарська правда. – 1926. – 17 грудня.
⁸⁹ Вісник Київського губвиконкому. – 1924. – 11 липня.
⁹⁰ Дубровський В. Потрібна охорона історичних пам'яток // Культура і побут. – 1927. – 30 квітня.
⁹¹ Передача бывшего Братского монастыря в ведение ВУАН // Вечерний Киев. – 1929. – 27 июня.
⁹² Ліквідування монастиря // Більшовик. – 1922. – 30 січня.
⁹³ Нестуля О. Указ. праця. – С.156.

In the paper the problems of historical monument conservation as well as cultural heritage protection in Ukraine is covered on the base of the periodical press materials of 1920.

РЕЦЕНЗІЇ

Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.: Історико-бібліографічне дослідження. – Т.І: 1812–1890 рр. / ЛННБ ім. В.Стефаника НАН України. – Л., 2007. – 560 с.

Колективом авторів із відділення «Науково-дослідний центр періодики» Львівської національної наукової бібліотеки ім. В.Стефаника НАН України започатковано творчий проект «Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.». Актуальність і необхідність подібного багатотомного дослідження зумовлюється не лише потребою укладання бібліографій часописів, а й висвітлення інформативної площини тодішньої періодики в розрізі аналізу певних явищ і особливостей українських реалій у найрізноманітніших сферах національного буття. Не просто констатований, а якісно новий, об'єктивний погляд на опубліковані в пресі матеріали значно поповнює побутуючі аргументації про складні та неоднозначні із соціально-політичного осягнення процеси тодішнього історичного, культурологічного розвитку української нації.

Так само потребою часу диктується необхідність поповнення української сучасної філологічної царини пресологічним інформативним пластом, почасти ще недостатньо поцінованим відповідним жанром у минулі соціоідеологічні лихоліття. Повноцінному дослідженню вітчизняної преси ставала на перешкоді ще й політично-державна роз'єднаність українського народу. Тому зведення публіцистичного процесу до якихось спільних означень було досить клопітним завданням.

Укладачі першого тому видання – д-р іст. наук, професор М.Романюк (керівник проекту), ст. наук. співробітник М.Галушко і канд. філол. наук Л.Сніцарчук (відповідальний редактор) за активної участі вчених-пресознавців В.Габора, М.Комариці, О.Дроздовської, Л.Кульчицької, Ю.Шаповала, У.Чубай, Я.Сеника вибрали досить вдалу структурну композицію змістового наповнення книги.

Бібліографія української та відповідно іншомовної преси, що становить основну частину дослідження, укладена на високому професійному рівні з використанням наукових принципів, запропонованих фахівцем у галузі пресології В.Ігнатіємком, а також на засадах опублікованого ЛННБ ім. В.Стефаника НАНУ 1991 р. архівного протоколу наради з теми «На шляху до створення репертуару української книжки», приуроченої до укладання «Бібліографії української книги 1798–1914 рр.», яка відбулася ще 21–22 грудня 1945 р. Відрадно і те, що відділенням «Науково-дослідний центр періодики» проведено копітку методологічну роботу. Так, опрацювання часописів здійснено згідно з принципами й положеннями «Схеми повного бібліографічного опису періодичного видання», рекомендованої авторським тандемом М.М.Романюка і М.В.Галушка й оприлюдненої у збірнику праць «Науково-дослідного центру періодики» (Львів, 1994. – Вип.1. –

С.271–290). Бібліографічний опис передбачає такі обов'язкові елементи, як назва, підзаголовок, періодичність виходу часопису, дата публікації першого примірника, редактори видання, роки випуску останнього, видавець, видавництво, друкарня, її адреса, кількісна характеристика, формат, тираж, обсяг тощо. Частина «Примітки» передбачає різного характеру інформацію про припинення виходу, зміну назви видання, а кінцевими елементами опису виступають «Бібліографія», «Література» та «Архівні джерела».

Основній частині цієї фундаментальної праці передують ряд статей. Перша з них – професора М.Романюка «Українська преса XIX–XX ст. як наративне джерело» – висвітлює пресологічний дискурс як на хронологічному зрізі його розвитку, так й аналітичному в контексті нинішнього стану публіцистики. Дослідник справедливо відзначає, що сучасному українському пресознавству бракує повновартісних історіографічних розвідок, котрі б на базі належним чином опрацьованого матеріалу розкривали загальні принципи становлення вітчизняної преси та її крайові, специфічні особливості з точки зору певного історичного часу. Особливо керівник цього багатотомного проекту акцентує на недостатності синтетичних досліджень, які б поєднували історико-типологічний із хронологічно-бібліографічним видом аналітичного опису видань. Ця недотача почасти детермінується недоступністю великої кількості часописів через захованість їх у спецфондах, вилученістю з обігу значної кількості періодичних видань тощо. Вступна розвідка М.Романюка містить підрозділ «Від преси в Україні – до української преси», де дослідник через призму дискусій розглядає першопочатки національного газетного слова на вітчизняних теренах, приходячи до об'єктивно наукових висновків-суджень, а у підрозділі «До історіографії історії української преси XIX–XX ст.» повномасштабно інформує читача про новий етап у журналістикознавстві тих часів. Учений виявив у тодішньому пресознавстві багатовекторність методології вивчення матеріалу. Так, приміром, один із перших фундаментальних українських пресознавців – І.Франко – розглядав журналістику як форму духовної творчості людини. У літературознавчому аспекті він вбачав напрям вивчення історії української преси, тоді як відомий письменник, літературний критик, редактор і публіцист О.Маковей був адептом чисто наукового підходу до цього питання.

Підрозділ «До історіографії бібліографії української преси XIX–XX ст.» містить вичерпні відомості про становлення й розвиток вітчизняної періодики минулого. Відрадно, що в Україні робота над покажчиками до часописів мала потужний розвиток уже у середині XIX ст. і в цьому напрямі публіцистики вона посідала провідне місце між слов'янськими народами. Зокрема показовою тут була наукова діяльність І.Франка, який був першим в Україні укладачем змісту періодичних видань, а І.Левицький – взагалі першим бібліографом вітчизняних пресових друків. Вражає джерельна база (331 пункт) бібліознавчої розвідки професора М.Романюка, котра охоплює широкий спектр інформації з порушеної проблематики.

Якнайкраще доповнює попередню розвідку повномасштабна інформативно-аналітична стаття «Українська преса 1812–1890 рр. – гідне свідоцтво культурної та народної свідомості» завідувача відділення, канд. філол. наук Л.Сніцарчук, у котрій зображено широку панораму видавничої пресової діяльності обох частин України, видатних діячів публіцистичної справи. Авторка слушно відзначає, що першопричиною розвитку періодики у краї була спроба збереження великого культурно-історичного набутку минувшини в інформативній базі даних з огляду на втрати державотворчих перспектив українців у XIX ст.

Уміщена у книзі розвідка має чималий портретно-ілюстративний матеріал вітчизняних подвижників періодичних видань в Україні, а також багату архівно-джерельну базу, дотичну до проблеми становлення й розвитку національної журналістики.

Перший том цього важливого історико-бібліографічного дослідження має ряд додаткових матеріалів. Це – алфавітний покажчик часописів; порічний реєстр із місцем їх видання, що дозволяє оперативно орієнтуватися під час загального огляду матеріалу; покажчик прізвищ редакторів і видавців. Як слушні уточнення після кожного зазначеного номера подаються позиції, під котрими опрацьовано часопис, про те, що його редагувала чи видавала та чи інша особа.

Книга містить об'ємний іменний покажчик, список використаних у бібліографічних описах скорочень слів, не передбачених Державним стандартом України «ДСТУ 3585-97: Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі».

Українська наука поповнилася вагомим здобутком із пресології та літературознавства, яким, безумовно, є перший том видання «Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.». Відрадно, що цей початок є тривким підмурком майбутнього тридцятитомного корпусу матеріалів вітчизняної гуманітарної науки.

**В.А.Качкан (Івано-Франківськ),
М.І.Сулятицький (Івано-Франківськ)**

Орлик В.М.

Податкова політика Російської імперії в Україні в дореформений період: Монографія. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2007. – 631 с.

На завершення другого десятиліття існування незалежної України, коли суспільство всією мірою відчуло на собі катастрофічні наслідки дилетантських економічних експериментів некомпетентних лідерів, результатом котрих стало істотне скорочення чисельності населення держави, нарешті, увагу наукової громадськості привернули проблеми історичного досвіду проведення фінансової політики на території її земель у минулих століттях. Враховуючи це, ґрунтовне дослідження В.М.Орлика має особливу актуальність для подальшої ефективної розбудови соціально-орієнтованої ринкової економіки в Україні.

Характеризуючи значення теми, автор справедливо вказує, що активні пошуки законодавцями й економістами ефективної моделі фінансової системи України все гостріше виявляють пов'язані з нею нові (а часто і старі) проблеми. Тому особливої ваги набувають студії з історії відповідної політики та законодавства (с.3).

У вступній частині вченим чітко визначено мету дослідження й досконало сформульовано його методологічну базу. За його переконанням, минуле податкової системи, як і всієї фінансової, лежить у площині перетину трьох наук: історії, права та економіки. Такий міждисциплінарний підхід вимагає використання особливого наукового інструментарію. Зокрема, крім традиційних історичних методів (синхронного, діахронного, порівняльного, ретроспективного, структурно-системного, статистичного), як мінімум необхідне застосування формально-юридичного й економічного аналізу. Це передбачає вміння користуватися юридичними термінами і конструкціями, дозволяє використовувати законодавчу базу як умовну систему координат дослідження. Застосування економічних методів дає можливість зрозуміти природу, механізми та наслідки відповідних процесів у державі. Чи не найважливішою теоретичною парадигмою проведення вивчення історії фінансової політики в Україні є чітке визначення її понятійно-категоріального апарату (с.6). У цьому плані необхідно погодитися з ученим. Адже свого часу ще видатний французький просвітитель Р.Декарт зазначав, що однакове розуміння певних термінів різними дослідниками зніме половину проблем і непорозумінь у науці.

Проводячи обширний аналіз історіографії проблеми, автор досить вдало здійснює класифікацію використаних під час написання книги наукових праць з ряду напрямків. Примітним є той факт, що під час ретельного дослідження дореволюційної літератури та інших студій дослідник характеризує як позитивні сторони окремих наукових розвідок, так й їх недоліки. Це дає можливість читачеві побачити об'єктивну картину історіописання податкової політики царської імперії в Україні в дореформений період. У висновках до аналізу історіографії вчений стверджує, що проблема має певне висвітлення в літературі. Джерелознавчий масив охоплює здебільшого наукову спадщину сучасників тієї епохи: вчених-теоретиків і практиків – співробітників підрозділів Міністерства фінансів Російської імперії, у котрій переважало досить характерне для студій другої половини XIX – початку XX ст. формально-юридичне висвітлення теми. У повоєнній вітчизняній історіографії проблеми фінансової політики розглядалися в контексті історії експлуатації селянства державою та поміщиками й розгортання класової боротьби, тому не знайшли належного висвітлення в літературі (с.40). На нашу думку, в сучасній як російській, так і українській та зарубіжній історіографії поставлена дослідником проблема є абсолютно занедбаною. А тому вихід у світ цієї фундаментальної праці є знаменною подією у вітчизняній історичній науці.